

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

УКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГИ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

*Збірник матеріалів
Всеукраїнського науково-практичного семінару*

Київ-2016

УДК 37.035:172.15
ББК 78.005.22
У-45

*Затверджено до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол №10 від 29 червня 2016 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редкол.), доктор педагогічних наук, професор, директор ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського;

Зозуля С. М., кандидат історичних наук, учений секретар ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

Філімонова Т. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу історії освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Літературний редактор:

Редько-Шпак Л. В., провідний редактор відділу наукової реферативної та аналітичної інформації у сфері освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти Президії НАПН України.

Коляда Н. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки, соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : зб. матеріалів Всеукр. наук. – практ. семінару /ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В. ; літ. ред. Редько-Шпак Л. В. ; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.] – Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – 60 с.

Збірник містить матеріали, в яких стисло викладено наукові повідомлення учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару «Українські педагоги про національно-патріотичне виховання», що відбувся у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського 18 травня 2016 р.

УДК 37.035:172.15
ББК 78.005.22

ISBN 978-966-97408-7-8

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2016

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
РЕФЛЕКСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ РІЗНИХ ЧАСІВ ПРО ПАТРІОТИЗМ І НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ	6
<i>Л. Д. Березівська</i> УКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГИ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЖУРНАЛУ “ВІЛЬНА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА” (1917–1920)	7
<i>Г. І. Іванюк</i> ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	8
<i>Н. І. Богданець-Білоskalенко</i> ПОГЛЯДИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ Й ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ	12
<i>Н. А. Калініченко</i> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ УДІЯЛЬНОСТІ ВАСИЛЯ КАЮКОВА (1945-2001)	14
<i>Н. М. Коляда</i> НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВНЗ	15
<i>В. Л. Федяєва</i> КУЛЬТУРА, ОСВІТА, ТРАДИЦІЇ ЯК ОБ’ЄКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ	16
<i>Г. В. Бєлан</i> НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО РУХУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ	17
<i>С. М. Зозуля</i> НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: СЕМАНТИКО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС	18
<i>І. В. Швецова</i> АКТИВІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ТА СІМ’Ї У ЗАЛУЧЕННІ ДІТЕЙ ДО СПІЛЬНОЇ ПАТРІОТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	21
<i>О. О. Кравченко</i> ПЕДАГОГІЧНА ТА НАУКОВО–ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША (1819–1897)	22
<i>І. В. Албул</i> ВОЛОДИМИР НАУМЕНКО (1852–1919) У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ТА ОСВІТИ	23
<i>Л. М. Заліток</i> ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АВТОРСЬКИХ КАЗОК ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	24
<i>С. В. Тарнавська</i> САВА ХРИСТОФОРОВИЧ ЧАВДАРОВ ПРО ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СІМ’Ї	26
<i>Л. І. Страйгородська</i> НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПУБЛІКАЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГА-ПРОСВІТИТЕЛЯ ОЛЕКСАНДРА ДОРОШКЕВИЧА	27
<i>А. В. Селецький</i> ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕТРА ХОЛОДНОГО	28
<i>Л. В. Рабаданова</i> ТЕОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІЙ СПАДЩИНІ ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА	29
<i>Т. В. Янченко</i> ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДОЛОГІВ	30

<i>Л. В. Корж-Усенко</i> ІДЕЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ІСТОРІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	31
<i>Т. Г. Чикалова</i> ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СПАДЩИНІ ОЛЕКСАНДРА АНТОНОВИЧА ЗАХАРЕНКА	32
<i>С. Ю. Головчук</i> ІДЕЯ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА-ДЕРЖАВНИКА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА	33
<i>І. В. Леонтьєва</i> ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПАТРІОТИЗМУ (ЗА СПАДЩИНОЮ ОЛЕКСАНДРА ЛАЗУРСЬКОГО)	33
<i>О. В. Похілько</i> ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ЮРІЯ ПЕТРОВИЧА СТУПАКА	35
<i>В. В. Олійник</i> ШКІЛЬНЕ СВЯТО ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПРАКТИЦІ ПАВЛИСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО: СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ	36
ПРОЕКТИ Й ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ	37
<i>К. О. Журба</i> СВОБОДА ЯК АСПЕКТ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПРІОРИТЕТНОЇ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ТА СТАРШОЇ ШКОЛИ	38
<i>Н. М. Стеценко</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У СІЛЬСЬКІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	39
<i>Л. І. Меленець</i> УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ САДОК ЗА СОФІЄЮ РУСОВОЮ	40
<i>В. Ю. Щербина</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО МІСТА У СУЧАСНІЙ СІМ'Ї ТА ШКОЛІ	41
<i>І. І. Хемчян</i> ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА В СИСТЕМІ ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	42
<i>С. В. Кириї</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЧЕРЕЗ КОМПЛЕКСНІ БІБЛІОТЕЧНІ ЗАХОДИ	44
<i>М. М. Голубка</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК СВІДОМОГО ПОЧУТТЯ	45
<i>С. А. Пазюк</i> ПАТРІОТИЗМ: ВІД ПРОТИЛЕЖНОГО	47
<i>Л. С. Лящук</i> ВИХОВУЄМО ПАТРІОТА	48
<i>В. М. Янченко</i> РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	49
<i>С. В. Федотенко</i> ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	50
<i>О. В. Панченко</i> ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	51
<i>Н. Богдан</i> ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПОРТФОЛІО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ	52
ОБРАЗ БАТЬКІВЩИНИ В УКРАЇНСЬКИХ ПІДРУЧНИКАХ І ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ .54	
<i>Н. Б. Антоненць</i> ОБРАЗ БАТЬКІВЩИНИ В ПІДРУЧНИКАХ ДЛЯ ДІТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ (1920–1940)	55

<i>Т. Л. Гавриленко</i> ОБРАЗ БАТЬКІВЩИНИ В ПІДРУЧНИКАХ З ЧИТАННЯ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПЕРІОД ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ (1991–2001)	56
<i>Т. В. Філімонова</i> В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ: ЩОБ У СЕРЦІ ЖИЛА БАТЬКІВЩИНА	57
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	59

Таким чином, виховний процес об'єднує всю громаду, а основним центром єднання є любов до своєї Батьківщини. Саме на цьому і ґрунтується патріотичне виховання молоді у сільській школі. Важливу роль у цьому процесі відіграє краєзнавча робота, що спрямована на формування знань про рідний край, його людей, їхні звершення, адже велика Батьківщина, шляхетні громадянські чесноти починаються від рідного порога, своєї вулиці, школи, міста, краю. Краєзнавство та шкільні музеї як центри краєзнавчої роботи допомагають у розв'язанні питань виховання громадянської позиції та патріотизму в учнів.

У процесі патріотичного виховання можуть застосовуватися як традиційні форми, так і різноманітні заходи, що пов'язані безпосередньо з людьми та подіями рідного краю. Це, зокрема, заходи, що передбачають відзначення пам'ятних дат подій Другої Світової війни (Дня партизанської слави, Дня визволення рідного села, району та України, Дня Перемоги), вшанування учасників бойових дій на території інших держав та річниці виведення військ колишнього СРСР з Афганістану. У зв'язку з цим проводиться операція "Пам'ятник" з упорядкування території меморіального комплексу братської могили та могили воїна-афганця на території села, акція "Турбота", метою якої є виховання в школярів шанобливого та гуманного ставлення до громадян похилого віку, та відзначення Дня ветерана (робота загонів "Милосердя") з надання допомоги учасникам бойових дій, трудівникам тилу, дітям війни та привітання їх за місцем проживання.

У зв'язку з останніми подіями в Україні з'явилася необхідність у проведенні заходів, з пропагування єдності та територіальної цілісності, зокрема у Всеукраїнській акції "Лист пораненому" (написання листів-підтримки солдатам – мешканцям рідного села, які лікуються в госпіталях, та відправлення їх на адреси військових медичних закладів), проведення виставки малюнків і плакатів "За мир в Україні", організація благодійного ярмарку з придбанням на виручені кошти теплих речей для військовослужбовців та надання матеріальної допомоги родині загиблого воїна АТО. Особливої уваги заслуговує волонтерська діяльність педагогів, учнів, батьків, яка через конкретну практичну роботу сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми нових навичок, формуванню в них прагнення до відповідальної патріотичної поведінки, моральних і духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України.

Таким чином, через конкретні справи, особистісно-орієнтовану діяльність, з надання допомоги знайомим людям формуються патріотичні почуття, виховання любові до України.

Л. І. Меленець

УКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ САДОК ЗА СОФІЄЮ РУСОВОЮ

Софія Русова справедливо вважається класиком вітчизняного дошкільного виховання, про що красномовно свідчать її твори "Теорія і практика дошкільного виховання", "Дитячий сад на національному ґрунті",

“Дошкільне виховання”, “Нова школа соціального виховання”, “Націоналізація дошкільного виховання”, “Нові методи дошкільного виховання”, “Роль жінки у дошкільному вихованні”.

“Хай наші нові дитячі садки ширяться по всій Україні, закладаючи нові певні основи для нового виховання, яке дасть українському народові свідомих чесних робітників, що викують, здобудуть йому і долю, і волю”–, таким гаслом закінчує Софія Русова свою ґрунтовну працю “Дошкільне виховання” (1918).

Ознайомлюючись з основними напрямками, які панували в дошкільному вихованні Західної Європи, і як вони реалізуються, Русова зауважувала, що кожний дитячий садок має “щось своє краєве, національне”.

Щодо організації українського дитячого садка, тобто як “його закладати”, Русова зазначала: “Відома річ, він має організовуватися на підставах науки, відповідно до сучасних певних принципів психології і педагогіки. Разом з цим він має бути весь проїнятий національним духом нашого народу, має закладатися ... на цілком демократичному ґрунті”.

А національними матеріалами, що найкраще збуджують творчі сили дітей в українському садку, мають стати ті, що поширені в тій чи іншій місцевості, – глина, дерево, хліборобство та ін. Дітям необхідно багато малювати й вишивати. У садку повинна лунати гарна українська пісня, широко розвиватися рідна мова як у словесних творах самих дітей, так і в оповіданнях керівниці, оскільки українському народові притаманна естетична творчість, що протягом віків виявляється “і в творах словесних, і в пісні, і в орнаменті, і в будівництві”.

Русова була переконана, що природознавство і мистецтво посідатимуть велике місце в початковій освіті маленьких українців, у такій атмосфері рідного життя, ласки й праці, в обставинах, що цілком сприятимуть “розвитку творчих сил і міцного громадського свідомого робітника – українські діти весело і розумно будуть виховуватися під великим рідним гаслом: “Свою Україну любіть, Любіть її ввремя люте, В останню страшну годину, За неї Господа моліть”.

В. Ю. Щербина

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО МІСТА У СУЧАСНІЙ СІМ'Ї ТА ШКОЛІ

Виховання у сучасних дітей національної свідомості – ось головне завдання батьків і педагогів. Патріотизм, небайдужість до долі власної країни – ті риси, якими має бути наділена кожна особистість. Формування національної свідомості школярів набуває першочергового значення в умовах розбудови незалежної України. Національне виховання є одним із головних пріоритетів сучасної освіти, його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді потреби та